

**Pasturatge**

**Text: FRANCESC MIRALPEIX VILAMALA**

---

Anònim

---

Finals del segle XVII - començament del segle XVIII

---

Oli sobre tela

---

73 × 97 cm

---

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 130.777. Fons d'Art Diputació de Girona

---

L'aspecte despreocupat de l'escena i l'habilitat més aviat maldestre del pintor que va realitzar-la no ens haurien de fer perdre de vista que es tracta d'una temàtica poc habitual en les col·leccions públiques dels museus catalans i, en conseqüència, una obra estimable de la pintura de temàtica de gènere del darrer terç del segle XVII. Dic en les col·leccions públiques i no pas en el conjunt de la producció artística a Catalunya entre els segles XVII i XVIII de quadres similars perquè els estudis de les darreres dècades duts a terme a partir d'inventaris de béns han demostrat que aquest tipus d'obres eren més habituals en l'interior de les cases del que podem imaginar-nos o deduir a partir de les poques obres conservades i conegudes.



Efectivament, tal com va demostrar Marià Carbonell en un estudi pioner dels inventaris *post mortem* barcelonins i més recentment Santi Torras a redós del seu llibre sobre la pintura catalana del segle XVII, aquestes obres eren presents en els interiors de les estances amb denominacions genèriques, com ara *països*, *paisatges*, *comarques*, *verdures*, *fruites*, *floreres*, *animals*, etc. No cal dir, perquè ja s'ha subratllat en moltes ocasions, que en cap cas eren les temàtiques més abundants o principals, un podi reservat per als quadres de devoció o d'històries religioses, però sí que hi tenien cabuda de tant en tant. En realitat, s'anaren fent més presents al llarg de l'època moderna i a mesura que les classes menestrals i la petita i mitjana burgesia guanyaren un espai com a consumidores de béns artístics. És el cas, per exemple, de tres teles flamenques de «verdures i personatges» de Miquel Maduxer, dels dotze quadres de fruites i dos *erbatges* que tenia Pau Resplant el 1623 o de les set fruïteres i nou paisatges de Joan Rabassa en el seu inventari de 1637 (Carbonell 1995: 144-145). Per al cas gironí, la recerca d'Anna Nadal ha permès identificar l'existència d'un percentatge de pintura no religiosa en inventaris gironins del set-cents del voltant d'un 25% del total documentat. Entre escenes religioses, al·legories i retrats hi ha trobat, per exemple, «tres pahissos de Roma» a la casa de Carolí Pasqual o «setze quadros de pahissos y fruyteras molt vells» al menjador de Maria de Cerdà i Güell (Nadal 2020: 58-59).

Tot i que es desconeix l'origen del quadre que m'ocupa, hem d'imaginar-nos-el com una d'aquestes obres que apareixen esmentades de passada als inventaris. En aquest cas es tracta d'una escena amb un pastor que guarda un ramat, compost per un seguit de cabres, un boc i una vaca en un entorn rural. El pastor, disposat al fons i a la dreta, apareix ajagut i tocant un instrument musical de vent, segurament una flauta. La iconografia que acabo de descriure és molt habitual en la pintura de gènere de les tradicions pictòriques flamenca, italiana i francesa. En realitat, el pastor tocant una flauta remet a les temàtiques arcàdiques que tan presents van fer-se a la pintura veneciana dels primers decennis segle XVI. L'Arcàdia era un destí imaginat pels poetes on refugiar-se temporalment dels maldecaps del present, un *locus amoenus* no corromput per la civilització. El poeta Virgili hi ambienta les èglogues dels seus poemes bucòlics, en una mena de paradís eternament primaverat, de bosquets i rierols tranquils, on els humans conviuen amb nimfes i sàtirs i les feres amb els animals domèstics. La naturalesa apaïvagada, com els ramats que peixen tranquil·lament al so d'una flauta, és una visió encisadora i plaent d'un tema que va fer fortuna en la pintura veneciana del segle XVI i que va tenir continuïtat al llarg del segle XVII, ja fos en les composicions més sofisticades i exigents de Nicolas Poussin o en els *capriccio* de la pintura romana i napolitana del segle següent, sovint realitzada per artistes flamencs i holandesos instal·lats a Itàlia.

D'altra banda, una obra com la que comento era majoritàriament executada en tallers especialitzats en aquests tipus de temàtiques, que en la categorització dels gèneres pictòrics ocupaven un registre inferior en consideració —i, per tant, en preu— a la pintura d'història o a la de retrat. La majoria d'aquests quadres, a més, eren productes de taulell o de venda ambulat en fires i mercats i no pas resultat d'encàrrecs. Dins un mateix taller, com passava en la tradició flamenca, podia haver-hi fadrins especialitzats en l'execució d'animals, flors o paisatges, i era habitual que intervinguessin en quadres d'història necessitats de les seves habilitats, com podia ser un Edèn o una garlanda de flors per emmarcar una marededeu.

En comptades excepcions, alguns pintors es van fer famosos gràcies a una clientela fidel a aquest tipus de composicions. És el cas del pintor i gravador Philipp Peter Roos (Frankfurt, 1657-Roma, 1705), més conegut com a Rosa da Tívoli per haver-se instal·lat en aquesta ciutat del Laci famosa per la vil·la de descans de l'emperador Adrià. Les seves pintures, en sintonia amb les dels pintors de gènere holandesos encapçalats per Pieter van Laer o Karel Dujardin, van ser omnipresents a les grans col·leccions aplegades per les principals famílies de l'aristocràcia italiana i europea del seu temps. Les composicions solen variar molt poc i repeteixen un esquema compositiu centrat en els animals domèstics entremig de camps i prats de la ruralia romana, de tant en tant amb vistes llunyanes de ciutats o en ruïnes esporàdiques (Fig. 1). A diferència dels quadres holandesos d'animals, en què la vaca és indiscutiblement la protagonista, les obres de Roos es caracteritzen per la preeminència de cabres i algun boc que destaca entre el ramat, disposats en primer terme i il·luminats intensament; el paisatge gairebé queda reduït a un escenari de fons acompanyat de llums d'horabaixa i nuvolades lleugeres com el cotó fluix.

La bona acollida i èxit de les composicions de Roos, afavorit per l'enorme circulació de còpies de la seva obra, va fer que sortissin imitadors del seu estil i dels seus temes, tant en el mercat romà més proper com en ciutats a la perifèria dels grans centres creatius. Potser és en aquest mercat secundari on hem d'ubicar el quadre del Museu d'Art de Girona, de ben segur executat per algun artesà de la pintura que manejava versions o algun gravat de les obres de Rosa da Tívoli, qui sap si contemplades en mercats locals que comercialitzaven tot tipus de productes de les principals places europees. Sigui com sigui, la voluntat d'evocar-lo hi és ben evident, com evident és la manca de destresa del pintor a l'hora de resoldre l'anatomia dels animals o la del pastor. Amb tot, si aquesta peça provenia originàriament d'un entorn català, val la pena assenyalar-la pel fet que seria una mostra del gust d'un temps i d'una societat en què, això sí, la pintura religiosa era predominant.

L'estat actual de l'obra, malgrat els esforços i la tenacitat habitual de l'equip de restauració del Museu d'Art a l'hora de restaurar-la, evidencia una voluntat de preservar l'obra al llarg del temps. El cas és que presenta més de quinze pedaços i una repintada generosa arreu de la superfície, una circumstància poc habitual i difícil de justificar si no és que d'antuvi a la peça se li tenia una estima molt considerable.



Philipp Peter Roos, *Pastor con ganado*, últim terç del segle XVII. © Museo Nacional del Prado, Madrid.

#### Bibliografia

CARBONELL, Marià. «Pintura religiosa i pintura profana en inventaris barcelonins, 1575-1650». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, vol. XIII, 1995, pàg. 137-90.

NADAL, Anna. *Consum artístic a partir d'inventaris post-mortem gironins 1700-1750*. Treball de final de màster dirigit per Francesc Miralpeix, Universitat de Girona, Màster de Recerca en Humanitats, 2020 (inèdit).

TORRAS, Santi. *Pintura catalana del barroc. L'auge col·leccionista i l'ofici de pintor al segle XVII*. Bellaterra (et al.). Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions, 2012.